

СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ. ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

---

*В. В. Близнюк
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

СТАТИСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОЛОСНИХ І ПРИГОЛОСНИХ ФОНЕМ У ЛЕКСИЦІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІТАЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНИХ МОВ ЯК ОДИН ІЗ КРИТЕРІЇВ МИЛОЗВУЧНОСТІ

Статтю присвячено характеристиці голосних і приголосних фонем у лексиці сучасних української й італійської літературних мов як одному з критеріїв милозвучності. Здійснено статистичний аналіз дистрибуції цих фонем в різних позиціях у слові, виведено коефіцієнт милозвучності для досліджуваних мов.

Ключові слова: українська мова, італійська мова, статистична характеристика фонем, коефіцієнт милозвучності.

Терміну *евфонія* (давньогрецькою мовою *eδfwnja*, від *e'* – добре + *fwn/* – звук) в українській мові відповідають поняття *милозвучність*, *евфонія*, *благозвучність* і *доброзвучність*. У нашій праці ми будемо використовувати термін *милозвучність*, оскільки він є загальноприйнятим й усталеним в українській фонетичній школі [20; 21]. В енциклопедії “Українська мова” милозвучність окреслюється як “здатність фонетичної системи мови до мелодійного звучання, а також до створення звукових образів у висловлюванні” [9, с. 342]. У “Словнику лінгвістичних термінів” милозвучність визначається як “добре, приємне, з точки зору фонетичних і лексико-стилістичних норм певної мови, звучання окремих мовних елементів – звукосполучень, слів і словосполучень. Милозвучність української мови досягається природним чергуванням окремих голосних і приголосних, спрощенням у групах приголосних, використанням паралельних морфологічних форм слів: *у – в, ув – уві, з – із – зі, о – об, би – б* тощо. Милозвучність є одним із засобів підсилення виразності мови художнього твору внаслідок досягнення гармонійного добору звуків у тексті. Цій меті служать звукові повтори різних видів, алітерації, асонанси, ритмічність мови,

а також уникнення важких для вимови чи неприємних для слуху сполучників у фразі” [4, с. 127–128].

У розумінні О. М. Пешковського милозвучність – це перевага музикальних тонів над шумами [13, с. 39]. Ступінь милозвучності тієї чи іншої мови вимірюється відсотком, який посідають узяті разом голосні, сонорні та дзвінки приголосні (музикальні тони) на противагу глухим приголосним (шуми).

Іншим критерієм милозвучності за О. М. Пешковським є зручність вимови. Для кожної мови існують свої правила сполучуваності фонем. Тому важливим є встановлення характеристик розподілу і сполучуваності фонем у словах сучасних української й італійської літературних мов для з'ясування найбільш притаманних цим мовам фонемосполучень з метою їхньої оцінки з погляду зручності вимови.

П. Д. Тимошенко вважає, що одним із способів полегшення вимови (артикуляції) декількох сусідніх приголосних є випадання однієї з них. Приклади цього загальновідомі: *тиждень, тиждневий* → *тижневий*.

В інших випадках такі незручні для вимови приголосні можуть розподібнюватися (дисимілюватися). Так, наприклад, із давньоруського *къто* після занепаду зредукованих виникло українське *хто* [19, с. 4].

Досить часто для полегшення вимови в українській мові між приголосними вставляються голосні. Так, наприклад, маємо: *вітер* [*'viteʀ*], *вогонь* [*voʷʱonʲ*], *лева* [*'leʷva*], *рота* [*'roʷta*] замість сподіваних *вiтp* [*'vitrʲ*], *вогнʲ* [*voʷʱnʲ*], *льва* [*lʷva*], *рта* [*rta*]. Голосні можуть не тільки “вставлятися”, а й “приставлятися”; найпоширенішим серед приставних звуків є [ʎ]: *ікло* [*'ʎklo*], *імла* [*imʲla*], *іржа* [*irʲza*] тощо. Як бачимо, вставні та приставні голосні звуки найчастіше виникають при сполученні сонорних з іншими приголосними, що полегшує їхню вимову та сприяє мелодійності мовлення [19, с. 5].

З іншого боку, українській мові не властивий збіг декількох голосних (так зване зяання, або гіатус). Такий збіг голосних в українській мові найчастіше усувається за допомогою вставляння між голосними приголосних [ʎ], [ʎʲ], [ʎ], [ʎʲ] або випадання одного з голосних [19, с. 5].

На думку Н. І. Тоцької, чинники, що зумовлюють милозвучність української мови, такі:

1. Висока вокалічність, яку посилюють сонорні та дзвінки приголосні.
2. Вокальна гармонія, що робить переходи між звуками більш плавними.
3. Рівномірний розподіл вокальної енергії, тісно пов'язаний з неконцентрованим словесним наголосом, що виявляється в помірно розподіленому посиленні й послабленні звуків та в особливій акцентно-ритмічній структурі слова.

4. Широкий мелодичний діапазон зі своєрідною пісенною мелодикою, зосередженою на переднаголошеному або кінцевому відкритому складі [21, с. 5–7].

Розвинені паралельні лексичні й граматичні форми посилюють вокалічність мовлення, дозволяючи чергувати голосні й приголосні в мовному потоці, тим самим запобігаючи зайвому збігу як приголосних, так і голосних, що однаковою мірою небажано [21, с. 5].

В. І. Самійленко вважає, що паралельні форми дають змогу зрівноважити вокалізм із консонантизмом і надають живій українській мові звучності та плавності [15, с. 367]. Як стверджує автор, аналогічними способами послуговується й італійська мова. На його думку, коли українська мова не посідає першого місця з евфонічності, то це лише через те, що “порушує фонетичну рівновагу у бік консонантизму трохи частіше, ніж мови італійська й іспанська” [15, с. 365–366].

Крім того, ще одним із важливих чинників плавного звучання української мови Н. І. Тоцька вважає дистантну асиміляцію голосних [20, с. 267–271].

Милозвучність як української, так й італійської мов посилюється відкритим характером голосних і тяжінням до відкритого складу, а також відсутністю редукції голосних. Як відзначає М. М. Михайлов: “Роль відкритих складів у створенні милозвучності мовлення очевидна: побудовані за законом висхідної гучності, вони не тільки посилюють загальне звучання мовлення, надають йому плавності, музикальності, але й усувають неприємний для слуху відтінок, який мають шиплячі або свистячі приголосні” [10, с. 52].

Ж. Дерріда в книзі “Про граматологію” наводить думку Ж. Ж. Руссо про те, що різниця між мовами окреслюється відстанню між мовленням і співом. “Оскільки існують більш гармонійні й менш гармонійні мови з більш музичними й менш музичними інтонаціями, остільки в цих мовах звуки в мовленні й співі наближаються або віддаляються один від одного, підпорядковуючись певному єдиному співвідношенню: якщо італійська мова музичніша за французьку, значить, її мовлення ближче до співу, значить, легше впізнати людину по її співу, коли ми раніше чули її мовлення” [7, с. 362].

Однак, композитор Ш. Гуно скаржився на художню недосконалість італійського перекладу своїх оперних текстів. Каватина Фауста “*Salut, demeure chaste et pure*” [sa'ly də'mœ:rə ʃast e py:r] ‘Привіт тобі, невинний притулок’ у перекладі на італійську мову передається такими ж самими словами, але як вони далекі від оригіналу за звучанням: “*Salve, dimore casta e pura*” [ˈsalve di'mo:re ˈka:sta e ˈpu:ra]. Композитор зауважує, що завдяки італійській звучності зникає лірична м’якість його музики: “Ці дещо глухі та

дещо приховані голосні французького вірша *u, eu*, які виявляють водночас і таємницю ночі, й таємницю кохання, поступаються місцем дзвінким голосним, відкритим *a*, округлим *o*, й слова гримлять, як звуки труби. Там, де французький співак може розкрити всю свою душевну виразність, італійський майже змушений декламувати: поетичне поступається місцем ораторському” [3, с. 24–25]. Ці слова Ш. Гуно розбігаються з загальною думкою, що переклад оперних текстів з будь-якої мови на італійську повинен лише збільшувати художні якості музично-драматичного твору.

Стосовно української мови Н. І. Тоцька вважає, що “природно поставлена вимова, супроводжувана оригінальною мелодикою, сприяє глибокому, розлогому, вільному, спрямованому вдалечінь звучанню” [21, с. 7]. На думку В. І. Самійленка, “українська мова своєю доброзвучністю займає одно з перших місць (може, третє або четверте) між усіма європейськими мовами” [15, с. 365].

Ще одним важливим критерієм милозвучності є вторинні наголоси в складних словах. М. Неспор підкреслює, що в італійській мові “крім первинних наголосів у словах існують також вторинні наголоси, які полегшують вимову складних слів” [22, с. 65].

На нашу думку, витоки милозвучності треба шукати в самій будові слів тієї чи іншої мови. Для цього необхідно вивчити такі характеристики слова, як його довжина фонемах; сполучуваність голосних і приголосних фонем у слові, записаному у вигляді канонічної форми; обмеження на сполучуваність цих фонем у слові; інвентар канонічних форм; статистичний аналіз канонічних форм, що складають основну систему та ядро системи; симетричність будови канонічних форм; ритмічність канонічних форм.

Одним із найважливіших критеріїв милозвучності є співвідношення між музикальними тонами та шумами в словах сучасних української й італійської літературних мов, на чому ми й зосередимо увагу в цій статті.

При дослідженнях ми не повинні обмежуватися лише якісним аналізом мовних явищ. Для фонемної характеристики мови недостатньо визначити інвентар фонем і виявити фонологічні ознаки їхніх реалізацій [16, с. 39]; мові об'єктивно притаманні кількісні ознаки, внутрішньо пов'язані з якісними характеристиками структури [5, с. 11; 6, с. 274–276].

Практичні потреби та сам розвиток науки вимагають від лінгвістики точного й однозначного опису мовних явищ. Такий опис досягається в результаті застосування ймовірнісно-статистичного аналізу [2, с. 3]. При усій важливості теоретико-множинних і алгоритмічних характеристик мовних одиниць вирішальними є їхні статистичні характеристики в мові [1, с. 5]. Мови різні чи подібні між собою не тільки складом фонем, слів, канонічних форм, але й певною частотою їхнього вживання. Статистика здатна знайти характерні риси, що до цього часу не потрапляли в поле зору дослідника,

були недоступні безпосередньому спостереженню й умоглядній дедукції [12, с. 287]. У статистичних дослідженнях мова розглядається як динамічний процес, що має свої закономірності, цікаві в плані вивчення структури мовних висловлень; крім того, статистичні характеристики необхідні при побудові моделей мовної комунікації, при розгляді мови в аспекті кодування та ін. [16, с. 16]. Застосування статистичних методів необхідне перед усім при аналізі фонетичних і фонологічних процесів, тому що мова утворюється обмеженим набором звуків і фонем, статистичний спектр частоти яких у кожній мові неповторно свій і разом з тим близький у споріднених мовах [12, с. 287], своєрідність кожної мови стосується як загальної кількості фонем, так і пропорції голосних і приголосних, а також їхнього розподілу в різних позиціях [14, с. 222]; без статистичних досліджень фонетичний і фонологічний опис мови є неповним [12, с. 286].

Вивчення розподілу різних класів фонем у різних позиціях у словах сучасних української й італійської літературних мов допоможе глибше зрозуміти фонемні системи цих мов, а також зробити порівняльний кількісний аналіз, який може дати результати для якісних характеристик досліджуваних мов з точки зору їхньої милозвучності. Метою цього дослідження є: а) виявлення частоти голосних і приголосних фонем сучасних української й італійської літературних мов; б) підрахунок частоти голосних і приголосних фонем на початку, в середині та в кінці слова; в) установлення співвідношення приголосних і голосних фонем; г) виявлення співвідношення між різними класами фонем.

Для виявлення особливостей внутрішньої будови сполучень приголосних необхідно встановити критерії класифікації останніх. Скористаємося класифікацією за ознакою участі голосу й шуму, тобто виділяємо такі групи: *R* – сонорні, *D* – дзвінки, *T* – глухі. Для транскрипції фонем досліджуваних мов використовувалися знаки міжнародного фонетичного алфавіту IPA (International Phonetic Alphabet).

Аналіз механічних вибірок зі словників сучасних української й італійської літературних мов на 20 тисяч слів кожна (на думку Б. В. Сухотіна щодо необхідного обсягу досліджуваного матеріалу, вибірки такого об'єму достатні, щоб зробити статистично вірогідні висновки [17, с. 201]) показав, що загальна кількість голосних і приголосних для української мови становить 181907 фонем (74585 голосних, або 41,00%, і 107322 приголосних, або 59,00%), для італійської мови – 193688 фонем (83592 голосних, або 43,16%, і 110096 приголосних, або 56,84%).

Виявлено частоту голосних і приголосних фонем безвідносно до їхньої позиції в слові. Найчастотнішими в українській мові є голосні /a/, /ɪ/, /o/, а в італійській мові – /a/, /o/, /e/; низьку частоту в обох мовах має /u/. Найменшу

частоту в італійській мові мають /ɛ/ й /ɔ/. Це пояснюється тим, що вони можуть бути лише під наголосом і зустрічаються частіше в середині слова, ніж на початку або в кінці.

Серед приголосних як в українській, так і в італійській мові найчастотнішими є /t/, /r/, /n/. Найменшу частоту в українській мові мають /dz/ і /dʒ/, в італійській – /dz/. Пояснити це можна тим, що ці фонемні належать до периферійної підгрупи фонемних систем цих мов.

Досліджено також частоту голосних і приголосних на початку, в середині та в кінці слова.

Слід підкреслити, що голосна фонема /ɪ/ не зустрічається на початку українських слів, хоча в живому мовленні на початку слова на місці орфографічного *i* може звучати не тільки [ɪ], а й [ɹ]: *іноді* ['inodɪ] ~ *иноді* ['ɪnodɪ], *індик* [in'dɪk] ~ *индик* [ɪn'dɪk], *інший* ['ɪnʃɪj] ~ *инший* ['ɪnʃɪj], *іржа* [ir'ʒa] ~ *иржа* [ɪr'ʒa], *ірію* ['irij] ~ *ирію* ['ɪrij] та ін.). Можна навести також унікальний випадок вияву смислорозрізнявальної функції [ɪ] та [ɹ] на початку слова, наприклад: *ікати* ['ikati] ~ *икати* ['ɪkati], *ікання* ['ikan':a] ~ *икання* [ɪ'kan':a] [0, с. 31]. Але оскільки ми порівнюємо фонемні, а не фонетичні системи сучасних української й італійської літературних мов, у нашому дослідженні цей аспект не враховувався.

У початковій позиції серед голосних сучасної української літературної мови найчастотнішими є /o/ й /u/, найменшу частоту мають /i/ й /e/. Високу частоту /u/ на початку слова в українській мові можна пояснити тим, що існує багато паралельних морфологічних форм, які можуть починатися як з /v/, так й /u/, (наприклад: *вбивати* /vbr'vati/ ~ *убивати* /ubr'vati/, *вгадати* /vha'dati/ ~ *угадати* /uha'dati/, *вдавати* /vda'vati/ ~ *удавати* /uda'vati/ та ін.). Низька частота /i/ й /e/ на початку слова в українській мові пояснюється тим, що більшість слів, які починаються з цих фонем, є іншомовного походження. І це зумовлює невелику загальну кількість слів, що починаються з /i/ й /e/, в порівнянні зі словами, що починаються з інших голосних фонем. Це також можна сказати й про початкову фонему /a/.

Найчастотнішими в італійській мові на початку слова є голосні /a/ й /i/, найменш частотною – /ɛ/. У середині слова з українських голосних найчастіше зустрічаються /ɪ/ й /a/, найменш частотною є /u/. В італійській мові в цій позиції найбільшу частоту мають /a/ й /i/, а найменшу – /ɔ/. В

кінцевій позиції українських слів найбільш частотною є /a/, а найменш частотною – /u/. В італійській мові в кінці слова найбільшу частоту мають /o/ й /e/, а найменшу – /u/, /ɔ/, /ɛ/.

У початковій позиції серед сонорних в українській мові найчастотнішими є /r/ і /n/, в італійській мові – /r/ і /m/, найменш частотною в цій позиції в українській мові є /n', а в італійській – /w/. В українській мові /r/ і /n/ є також найчастотнішими в середині слова та й в італійській мові вони домінують у цій позиції. Найменш частотною в українській мові в середині слова є /m', а в італійській – /ŋ/. В кінцевій позиції в українській мові з великим відривом від інших сонорних йде /j/. В італійській мові найчастотнішою в кінці слова є /n/. Найменш частотною в кінці слова в українській мові є /ʎ/, а /m' і /r' в цій позиції взагалі не зустрілися. Серед італійських сонорних не вживаються в кінці слова /ŋ/ і /ʎ/, а найменш частотною є /w/.

Серед дзвінких на початку слова в українській мові на першому місці за частотою знаходиться /z/, а в італійській – /d/, на останньому місці в українській мові – /z', а в італійській – /dz/. В середині слова в українській мові найчастіше зустрічається /v/, а в італійській – знову ж таки /d/. Найменш частотною в цій позиції в українській мові є /dz/, а /dz' взагалі не зустрілася. В кінці слова в українській мові найбільш частотною є /d/, а в італійській – /d/ і /g/. В українській мові найменш частотною є /dz', яка належить до периферійної підгрупи, а /b', /v', /dz/, /dʒ/, /z', /g/, /h' не зустрілися. Щоправда, в усьому словнику /dz/ зустрілася лише в одному слові – *ксьондз* /'ks'ondz/, а /dʒ/ – в 7 словах (*бридж* /'brɪdʒ/, *гандж* /'gandʒ/, *імідж* /'im'ɪdʒ/ та ін.), але вони не потрапили до нашої вибірки. Слід підкреслити, що все це слова іншомовного походження. В італійській мові в кінцевій позиції можуть бути лише /b/, /d/, /g/, але їхня кількість неістотна.

Серед глухих приголосних як в українській, так і в італійській мовах у початковій позиції найчастотнішою є /p/, найменш частотними в українській мові є /f', /t', /k' і /ts', які також належить до периферійної підгрупи, в італійській – /f/ і /ts/. В середині слова найбільшу частоту як в українській, так і в італійській мові має /t/, найменш частотною в українській мові є /f', а в італійській – /f/. В кінці українських слів найбільш частотною є

/k/, натомість італійських – /s/. В цій позиції в українській мові не зустрілися /p'/, /f'/, /k'/, а в італійській – /ts/, /tʃ/, /ʃ/. Найменш частотною в українській мові є /x/, а в італійській – /p/.

На думку О. М. Пешковського, однією з важливіших ознак милозвучності мови є перевага взятих разом у тексті голосних, сонорних і дзвінких приголосних (музикальних тонів) над глухими приголосними (шумами) [0, с. 39]. За таким принципом до музикальних тонів можна віднести 3/4 фонемного інвентарю.

В цьому випадку музикальні тони завжди переважатимуть над шумами в будь-якій мові. Але ж ступінь переваги музикальних тонів буде різним для різних мов, тому варто зробити підрахунок загальної кількості фонем цих класів у різних позиціях українських й італійських слів, а також з'ясувати співвідношення між музикальними тонами і шумами у словах цих мов.

Можна стверджувати, що музикальні тони переважають над шумами в усіх позиціях слів як української, так й італійської мов. На початку слова в українській мові музикальні тони становлять 56,29%, шуми – 43,71%, в італійській мові – відповідно 57,46% і 42,54%, в середині слова ці показники становлять для української мови 76,72% і 23,28%, для італійської мови – 76,01% і 23,99%, в кінці слова для української мови – 85,76% і 14,24%, для італійської мови – 99,78% і 0,22%. В середньому частка музикальних тонів для української мови становить 72,92%, для італійської – 77,75%, а шумів – відповідно 27,02% і 22,25%.

Співвідношення між музикальними тонами і шумами за аналогією з консонантним коефіцієнтом за методикою В. А. Ніконова [0, с. 229] можемо назвати *коефіцієнтом милозвучності*. Вирахуємо його на підставі загальної кількості фонем української й італійської мов. Коефіцієнт милозвучності для української мови становить 2,70, а для італійської мови – 3,49. Відносна різниця між ними становить 22,64%, тобто є суттєвою ($\epsilon > 20\%$). За цим показником сучасна українська літературна мова своєю милозвучністю дещо поступається милозвучності сучасної італійської літературної мови.

Погоджуючись з думкою О. М. Пешковського про важливість сонорних фонем для милозвучності, слід відділяти українські фонemi /r/ і /r'/ й італійську /r/ від решти сонорних у зв'язку з характером їх звучання, яке на відміну від фонemi // та інших сонорних, на нашу думку, не сприяє милозвучності, оскільки характеризується не плавністю, а різкістю. Відносна частота української фонemi /r/ становить 4,62%, фонemi /r' – 0,56% (разом – 5,18%), відносна частота італійської фонemi /r/ становить 6,09%. З урахуванням цих показників змінюється значення коефіцієнта

милозвучності. Для української мови він буде 2,10, а для італійської мови – 2,53. Відносна різниця між ними становить 16,79%, тобто є несуттєвою ($\epsilon < 20\%$). З урахуванням відносних частот українських фонем /r/ і /r'/ й італійської /r/ сучасна українська літературна мова своєю милозвучністю наближається до милозвучності сучасної італійської літературної мови.

Оскільки в нашому дослідженні ми дотримувалися принципів, запропонованих О. М. Пешковським, остаточною вважаємо результати з урахуванням у складі музикальних тонів українських фонем /r/ і /r'/ й італійської /r/.

Л і т е р а т у р а :

1. *Андреев Н. Д.* Статистико-комбинаторные методы в теоретическом и прикладном языковедении / Н. Д. Андреев. – Л. : Наука, 1967. – 404 с.
2. *Бровченко Т. А.* Метод статистического анализа в фонетических исследованиях / Т. А. Бровченко, П. Д. Варбанец, В. Г. Таранец. – Одесса, 1976. – 100 с.
3. *Ветвицкий В. Г.* Занимательное языкознание: Фонетика, имя существительное / В. Г. Ветвицкий. – М.-Л., 1966. – 159 с.
4. *Ганич Д. І.* Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
5. *Головин Б. Н.* Язык и статистика / Б. Н. Головин. – М. : Просвещение, 1970. – 190 с.
6. *Головин Б. Н.* Введение в языкознание / Б. Н. Головин. – 2-е изд., испр. – М. : Высшая школа, 1973. – 320 с.
7. *Деррида Ж.* О грамматологии / Ж. Деррида; [пер. с фр. и вст. ст. Н. С. Автономовой]. – М. : Ad Marginem, 2000. – 511 с.
8. *Калашник В. С.* Милозвучність / В. С. Калашник // Українська мова : Енциклопедія. – К. : Укр. енцикл., 2004. – С. 342.
9. *Михайлов М. М.* О благозвучии русской речи / М. М. Михайлов // Русская речь. – 1968. – № 2. – С. 50–56.
10. *Никонов В. А.* Консонантный коэффициент / В. А. Никонов // Lingua Posnaniens: Czasopismo poświęcone językoznawstwu porównawczemu i ogólnemu. – Т. VIII. – Poznań, 1960. – S. 228–233.
11. *Никонов В. А.* Фоностатистическое измерение междязыковых расстояний / В. А. Никонов // Исследования по фонологии : сб. статей [отв. ред. С. К. Шаумян]. – М. : Наука, 1966. – С. 285–297.
12. *Пешковский А. М.* Принципы и приемы стилистического анализа и оценки художественной прозы / А. М. Пешковский // Ars poetica. – М., 1927. – Вып. I. – С. 29–68.
13. *Реформатский А. А.* Введение в языковедение / А. А. Реформатский. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 536 с.
14. *Самійленко В. І.* Дбаймо про фонетичну красу мови / В. І. Самійленко // Твори в двох томах. – К. : Держлітвидав, 1958. – Т. II. – С. 365–369.

15. *Сегал Д. М.* Основы фонологической статистики : На материале польского языка / Д. М. Сегал. – М. : Наука, 1972. – 255 с.
16. *Сухотин Б. В.* Экспериментальное выделение классов букв с помощью электронной вычислительной машины / Б. В. Сухотин // Проблемы структурной лингвистики. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – С. 198–206.
17. Сучасна українська літературна мова / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. – 3-те вид., допов. – К. : Вища школа, 2002. – 439 с.
18. *Тимошенко П. Д.* Засоби милозвучності (евфонії) української мови / П. Д. Тимошенко // Укр. мова в школі. – К., 1952. – № 4. – С. 3–14.
19. *Тоцькая Н. И.* Дистантная ассимиляция гласных в украинском языке / Н. И. Тоцькая // Теория языка. Методы его исследования и преподавания. – Л., 1981. – С. 267–271.
20. *Тоцька Н. І.* Засоби милозвучності української мови / Н. І. Тоцька // Українське мовознавство. – К., 2000. – Вип. 22. – С. 3–9.
21. *Nespor M.* Fonologia / Marina Nespor. – Bologna : Il Mulino, 1994. – 348 p.

Близнюк В. В. *Статистическая характеристика гласных и согласных фонем в лексике современных украинского и итальянского литературных языков как один из критериев благозвучия.*

Статья посвящена характеристика гласных и согласных фонем в лексике современных украинского и итальянского литературных языков как одному из критериев благозвучия. Произведен статистический анализ дистрибуции этих фонем в разных позициях в слове, выведен коэффициент благозвучия для исследуемых языков.

Ключевые слова: украинский язык, итальянский язык, статистическая характеристика фонем, коэффициент благозвучия.

Bliznyuk V. V. *Statistical characteristics of vowels and consonants in the lexicon of modern Ukrainian and Italian languages literaturnyh as one of the criteria of euphony.*

The article is devoted to characteristics of vowels and consonants in the lexicon of modern Ukrainian and Italian languages literaturnyh as one of the criteria of euphony. Produced statistical analysis of distributii of these phonemes in different positions in the word, is derived the harmony coefficient for the investigated languages.

Keywords: Ukrainian language, Italian language, statistical characteristics of phonemes, the ratio of euphony.

В. А. Вуколова
Винницкий торгово-экономический институт
КНТЭУ

ЛИТЕРАТУРНЫЙ БИЛИНГВИЗМ КАК ОТРАЖЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО БИКУЛЬТУРАЛИЗМА (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА В. В. НАБОКОВА)

В статье рассматриваются особенности индивидуального (литературного) билингвизма В. В. Набокова. Исследование литературного билингвизма дает возможность опосредованно обратиться к феномену языкового сознания писателя-